

Huvikaitse avatus ja läbipaistvus Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi näitel, sh Euroopa Liidu platvormitöö direktiivi väljatöötamisel.

Sesiukoha kujundamiseks kuulas eetikanõukogu eelnevalt ära Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kantsleri ja asekancleri selgitused.

Eetikanõukogu juhtis tähelepanu, et kui tehti „Lobistidega suhtlemise head tava ametiisikutele¹“, siis pooldati algusest peale nn. „pehmet õigusest“ lähtuvat lähenemist, mille kohaselt ametnik ise vastutab oma lobikohtumiste registreerimise eest. Kuid selle põhimõtte toimimiseks on vaja, et nii siseaudiitorid kui tippjuhid oleksid teadlikud ja saaksid protseduuridest ja nende jõustamisest ühtemoodi aru.

Eetikanõukogu arutelu keskendus seejärel meetmetele, mida ministeerium on kasutanud ja plaanib kasutada huvikaitse avatuse tagamiseks. Muuhulgas tõdeti, et uuendamist vajab ministeeriumi asjaajamise kord (selles sätestatakse ka sissetulevate kirjade registreerimise protseduur), mille ülevaatamine on ministeeriumil ka lähiajal plaanis. Leiti, et kõik ministeeriumi koostööpartneritelt tulevad kirjad peaks alati registreerima.

Euroopa Liidu platvormitöö direktiivi väljatöötamist puudutav Bolti kiri jõudis kõigepealt ühe asekanclerini, kelle vastutusalasasse teema ei kuulunud ning alles viivitusega õige asekanclerini. Samas ei jäänud need kirjad õigeaegselt registreerimata mitte sellepärast, et polnud piisavalt aega, vaid põhjuseks oli ühtse arusaamise puudumine kirjade registreerimisest. See omakorda mõjutas suure tõenäosusega tekkinud eetikanormide rikkumisest arusaamist ja sellele õigeaegset reageerimist.

Tõdeti ka, et oleks vaja riigiülest kokkulepet, et ministeeriumide asjaajamiskorrad vastaksid ühtsetele põhimõtetele ning aitaksid tagada avatud ja läbipaistva huvikaitse korraldamist. Samuti on vaja enam teadvustada, et ministeeriumides on olemas korruptsiooninnetuse kontaktsikud, kelle poole saab nõu küsimiseks pöörduda.

Ministeeriumi kantsler mõõnis, et teemale reageeriti algselt viivitusega ning mõnevõrra pealiskaudselt, kuid samas jagati meediaga lõpuks kogu asutuse sisekirjavahetust. Samas oli tema sõnul keeruline toime tulla kohati põhjendamatult kriitilise meediakajastusega ning ajakirjanike küsimustega. Ka eetikanõukogu tõi esile, et eetikateemad ja väärtuspõhine lähenemine ei ole avalikus kommunikatsioonis sageli esiplaanil ning keskendutakse pigem protseduurikale ja pisidetailidele. Tähelepanu tuleks pöörata ka näivuse põhimõttele (ametnike tegevus ei pea ainult olema, vaid ka näima eetilise), millega tuleb eetika seisukohalt arvestada. Eetilise käitumise kindlustamisel on kriitiline just väärtuspõhine juhtimine ning ühtne arusaamine etikakoodeksi põhimõtete jõustamisest asutuste ja ametnike igapäevatoos.

Riigi roll on tasakaalustada erinevate ettevõtjate huve ning kindlustada, et ühe ettevõtte huvid ei hakkaks domineerima. Oluline on jälgida, et meie ühist ressursi riigis ei kasutataks eelisolukordade loomiseks ühe või teise huvigrupi või isiku kasuks. Ei tohiks tekkida ka muljet, et keegi saab huvikaitstes eelispositsiooni.

Avaliku teenistuse jaoks on tegelikult kõige olulisem, mida me sellest juhtumist õppisime? Ametniku jaoks on oluline aru saada, kui teda püütakse mõjutada. Riigi seisukohalt on siin tähtis luua selline töökeskkond, et see teadlikkus oleks võimalikult hea. Lobist arusaamine ei pruugi alati olla lihtne. Töökorralduslikult on samas võimalik igas asutuses midagi ette võtta. Selgitustööd saaks kindlasti rohkem teha ning siseaudiitorid võiksid olla sõnakamad. Samas ei kõida siseaudiitorite tõstatatud teemad alati tippjuhtkonna tähelepanu.

¹ <https://www.korruptsioon.ee/et/lobistidega-suhtlemine/lobistidega-suhtlemise-hea-tava-ametiisikutele>

Eetikanõukogu leidis, et oluline on ministeeriumi avalike teenistujate teadlikkuse tõstmine oma töös esinevate rollikonfliktide ära tundmise ning lahendamise osas. Eetikakoodeksi seisukohalt vajavad siin rõhutamist järgmised väärtused: usaldusväärsus (sh ametnik teostab avalikku võimu ainult avalikes huvides), erapooletus (ametnik hoidub tegevustest ja olukordadest, mis võivad kahtluse alla seada tema erapooletuse tööülesannete täitmisel), avatus ja koostöö (ametnik teostab avalikku võimu viisil, mis on läbipaistev ja arusaadav) ja seaduslikkus (ametnik on seaduskuulekas ning lähtub Eesti Vabariigi põhiseadusest ja seadustest).

Eetikanõukogu soovitas üle vaadata ka asutuse töökorralduse ning sisekorra reeglid, lähtudes nii otstarbekuse põhimõttest kui ametnikueetika oluliste väärtuste tagamisest.